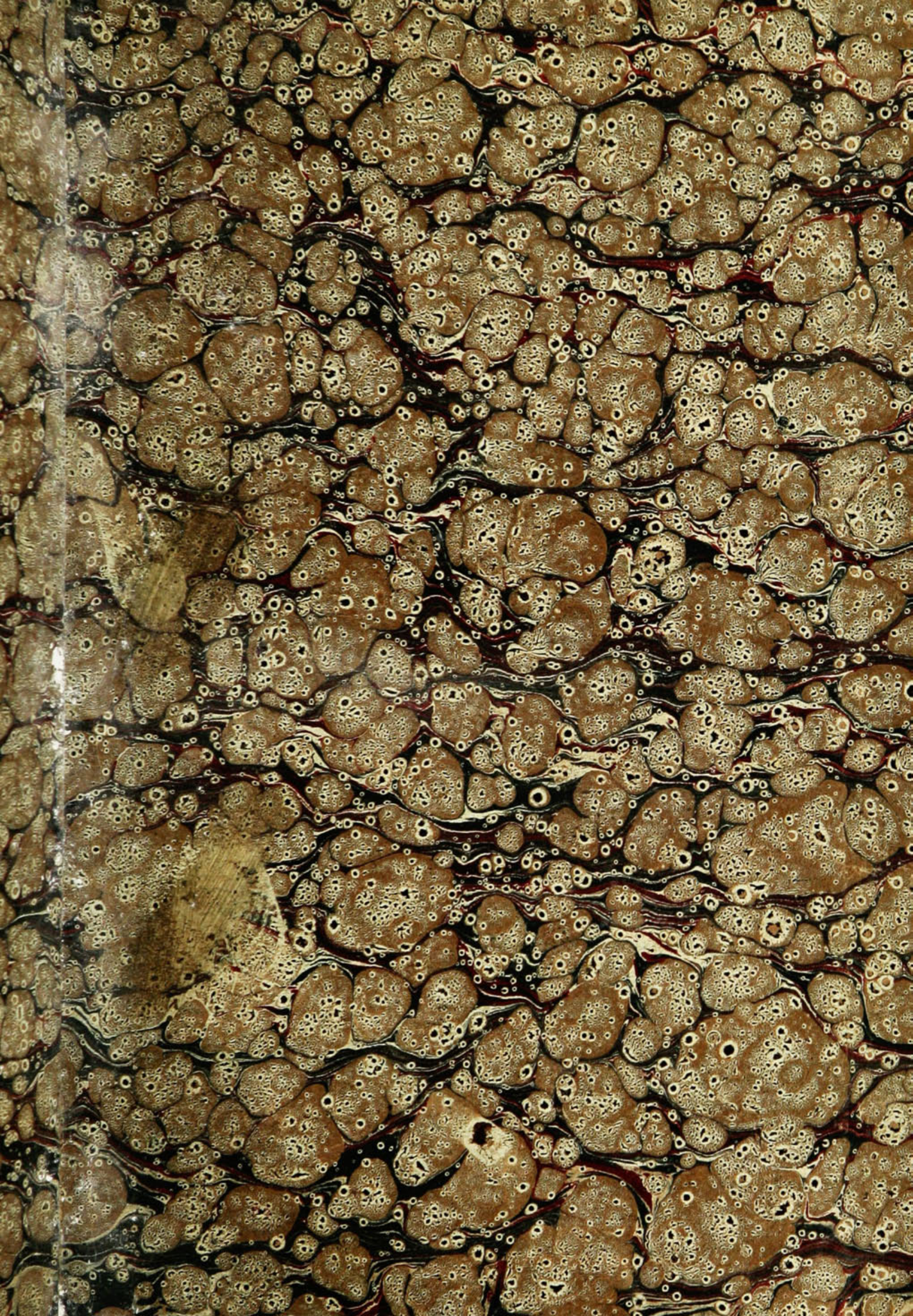

N.º de Registo 359
Estante I
Prateleira 4
N.º de Ordem 1

EX LIBRIS

S. SCHWARZ

359/8 - G - 3

Registo	359
Estante	G
Prateleira	3
N.º de Ordem	25

דקדוק לשון הקדשה

HOC EST:

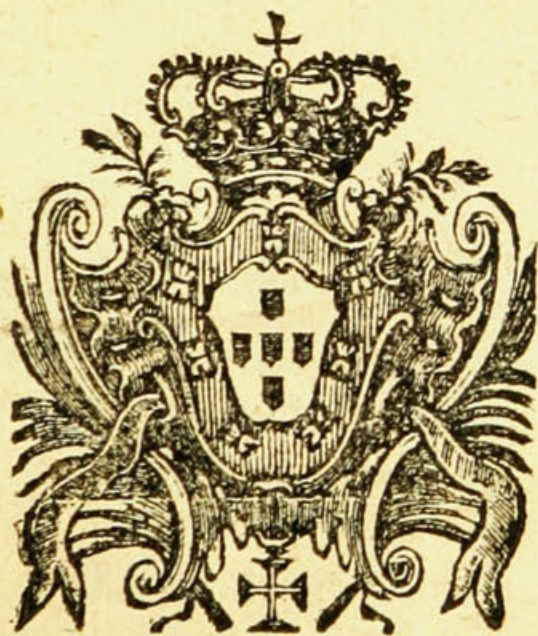
GRAMMATICA
LINGUÆ SANCTÆ

A MULTIS SCRIPTORIBUS EXCERPTA,
SED IN VOLUMEN UNUM REDACTA

PER

D. JOANNEM AB INCARNATIONE,

*Canonicum Reg. Cong. Sanctæ Crucis, in Sacra Theolog. Ma-
gistrum Emeritum, in Academia Doctorem, ac publicum
Linguæ Sanctæ Professorem in eadem Academia
Conimbricensi.*

CONIMBRICÆ:

TYPIS ACADEMIÆ M.DCC.LXXXIX.

*Permissu Regiæ Curie Commissionis Generalis pro Librorum
Examine, ac Censura.*

Taxatum hujus Voluminis pretium est 1600 R.

INSTITUTO DE HISTORIA
ANTIGA E ARCHA

MARIÆ PRIMÆ

REGINÆ FIDELISSIMÆ

PRO CLIENTELÆ TRIBUTO.

 RS idiomatis Hebraici, quam in Academia Conimbricensi Theologiæ Candidatis tradendam *FUSSU TUO* Munificentissimo suscepi, *AUGUSTISSIMA IMPERATRIX*, ut in lucem edita publicæ utilitati serviat, & a Literatorum Republica existimetur, *TUO ILLO* inclarescat *NOMINE* necessum est, quo fuit Nostratum Scholis instaurata, quoque Artes omnes, ac Scientiæ toto quo patet orbe Lusitano sub *TUIS* Felicissimis *AUSPICIIS* cultæ perficiuntur.

Id quod cum in praesens commune est reli-
quis quibuscumque disciplinis , quarum pro-
gressu. TUA continuo REGIA instante AU-
CTORITATE indies augefcimus , & glo-
rimur , tuam jure arctiori postulare lingua
Hebraica visa est , utpoté quam sibi Reli-
gio conjunctissima necessitudine , & quadam
quasi cognatione devincit. Sermo enim He-
braicus sacrarium illud est intaminatum , quo
Divina eloquia sanctissime custodiuntur , &
ut sunt ore Supremi Numinis prolata pri-
migeniis expressionibus patefiunt. Hoc autem
quantum sit , ut a TE pro Regia in Deum
caritate , atque amplitudine excipiatur , ii-
norunt (quis vero nesciat ?) queis notum
est , atque perspectum , quidquid Pietatis est ,
quidquid ad amplificandam Dei , & Eccle-
siae gloriam TE semper in columen , &
Exemplar habuisse.

Igitur linguae isti Sanctae patrocinari ,
urgere studia , ejusque peritiam ab Academ-
icis exigere , pro eo quod in TE dilabatur
caelesti lumine , TUUM duxisti , IMPE-
RANTIUM MAXIMA , & Parentis de-
sideratissimi insists vestigiis , & TUO in
Religionem amore vehementissime incensa : quae
quidem ita me ab initio incepti operis jucun-
dis-

*dissima erexit cogitatio , ut nec verear ne
MAJESTATI TUÆ libelli hujusce tenui-
tas displiceat , quæ in rebus Religionis ni-
hil non grande arbitratur ; nec dubitem AU-
GUSTISSIMUM NOMEN TUUM bu-
juscemodi opellæ id splendoris impertiturum ,
quo veluti signato numo , ad literarum com-
mercia , si minus æris valor , Regia certe
nota plurimi erit facienda. Est itaque TIBI ,
FIDELISSIMA REGINA , per Majes-
tatem ut possis , per Bonitatem ut velis , per-
que Religionem ut magno Æstimes Artem
Hebraicæ Grammatices ad Aram Regii Pa-
trocinii receptam benevolenter intueri.*

In genua provolutus

D. Joannes ab Incarnatione.

Domnus Joaquinus a Maria Sanctissima, Prior Generalis in Congregatione Canonorum Regularium per Lusitaniæ Regnum, Antistes in suo exempto, & separato Territorio *Nullius Diæcesis* cum jurisdictione quasi Episcopali immediata Sedi Apostolicæ, Cancellarius Academiae Colimbriensis, &c.

Facultatem facimus, ut Grammatica Hebraica a D. Joanne ab Incarnatione, ejusdem Congregationis Canonico disposita, & a Canonicis doctis approbata, typis mandetur, in cujus rei testimonium hujusmodi literas dedimus, sigillo Congregationis munitas. In Regio Monasterio Sanctæ Crucis die 15. Maii anno 1788.

Domnus Joachim a Maria Sanctissima

Domnus Prior, Generalis, Cancellarius.

Domnus Josephus a Rosario

Collega Visitator.

D. Cajetanus ab Annuntiatione

Collega Secretarius.

Loco ✠ Sigilli.

D. Joannes Josephus a Maria Sanctissima, Prior
Generalis in Congregatione Canonorum Regu-
larium per Iuxtam Regum, Auditor in his ex-
tra- & separatis Territoriis Wallarum cum ju-
risdictione quasi Episcopali immediata Sedi Apostoli-
ca, Cancellarius Academicus Colimbienis, &c.
D. Joannes a Sordani, de Congregatione Hospitalium a
Canonico dispensatus, & a Canonicis doctis approbatus,
typis mandatus, in cujus rei testimonium hujusmodi
litteras dedimus, Avilio Congregationis nostrae. In
Regio Monasterio Sanctae Crucis die 17. Maii anno
1788.

Domnus Joachin a Maria Sanctissima

Domnus Prior, Cantuarii, Cancellarius.

Domnus Josephus a Rolando

Collage Visitator.

D. Cajetanus ab Annuntiatione

Collage Secretarius.

Loco et Sigilli.

ALLOCUTIO PRÆVIA.

POST Compendiorum multitudinem, quæ pro diversis temporum ætatibus, ut *scholis inservirent*, qua zelo, qua studio, qua labore virorum, qui in sapientum confessu inter Primarios sedent, ac in rimandis linguæ Sanctæ mysteriis nemini impares, paulatim orbis faciem oppetere, temerarium (ne plus dicam) videbitur, eandem de novo tentare provinciam, falcemque in ipsammet immittere segetem.

Id sane, mei conscius, cui comparari cum illis non ferenda esset temeritudo, somniassem numquam, nisi geminata, crebroque repetita vota illorum, qui primigeniam linguam, non perfunctorie, ut dicitur, sed medullitus callere satagunt, nedum me invitarent, sed quodammodo & vim facerent, & ex parte contrixissent. Illorum voces (potius dicerem querimonias) resonare non semel sum expertus. Quorsum (aiebant ipsi) quorsum hæc tendunt, quæ, instante frequentia, auditu recipimus; quæque & compendia nobis neutiquam subministrant? Profecto, ut mens nostra profundioribus linguæ sanctæ informetur notionibus. Ast, tanta est humanæ mentis tenuitas, ut illa diu retinere non possit, nisi pro subsidio Grammaticam attrectemus, eisdem instructam, ac refertam. Sed, ubinam Grammatica ista? Bibliopolæ aut denegant, aut illos fugit: sibi soli, siquam tenent, consulunt bibliothecæ: sub arctis sigillis in suis scriniis custodiunt longe a nobis distitæ regiones. Siquod tamen, veluti furtim raptum, apparet volumen, quod illa ex parte possit in memoriam revocare, tot tantisque circumvolvitur umbris, circumsepiturque obscuritatibus, ut qui linguam sanctam salutare incipiunt, vix inde aliquod emolumentum expiscari possint.

Cum hæc repetito aures perculsissent, de Gramma-

tica, quæ illorum votis satisfaceret, deliberare cæpi. Sed hoc opus, hic labor. Quanta solertia, quantaque dexteritate opus est, ut in tuto reposita conciliæ Grammatices utilitate, studiosi ulterioribus non defraudentur; propinentur eisdem profundiores notiones; nodosa dissolvantur; aperiantur penetralia; ac secreta patefiant?

Quonam pacto ista possent secum componi, serio diuque perpendi: utrumque tandem (& compendii utilitatem simul ac locupletiores notiones, quas compendiarum tradendi methodus sustinere non potest) consequi sum opinatus, si Grammatica in lucem evulganda, in partes ita distribueretur, ut *prima* notionibus tantum, ac præceptis generalibus primo instrueret illos, qui ad ostium stantes aperiendum pulsant; cutim solum, non, ipsa scissa, medullam degustandam offerret eisdem; non exceptiones, non profundiora, secretioraque tangeret; quæque candidatos ipsos in limine implicarent, ac terrerent potius, quam levarent, atque promoverent. *Secunda* vero *pars* eos incitaret, ut memoriæ commendent, absque ulteriori gravamine, verborum paradigmata. Semel ipsis instructis, atque informatis, quod brevi dierum intervallo contingere solet, & præceptis generalibus in *prima* parte, & verborum paradigmatis in *secunda*, possunt absque temporis dispendio admitti, ut sacrum codicem a longe incipiant salutare.

Inter cancellos istos, si forte non decipior, concluditur unica compendiorum utilitas. Ast, multa, & quidem uberrima, queis in adipiscendis tempus terere supervacaneum non erit, in eisdem desiderantur; quæ si aufugerint, linguæ sanctæ cultores nihil minus capient, quam idioma ipsum, quod excolunt. Istis, quantum fieri potuit, evolvendis, atque eviscerandis, in præsentem Grammaticam deputatur *tertia* & *quarta pars*. Sunt equidem istæ priorum complementa. Nec *prima* absque *quarta*, quæ perficit illam, ac complet;

plet ; nec *secunda* sine *tertia* , in qua eidem paratur supplementum , aliquid solidæ utilitatis generare poterit.

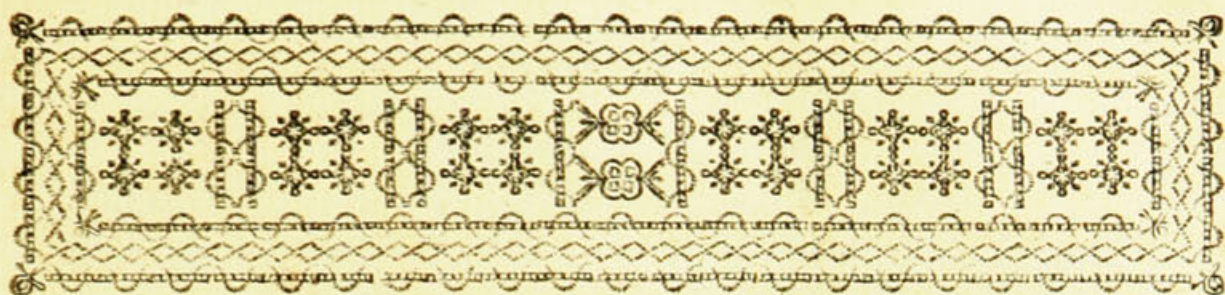
Verum , si linguæ sanctæ excultores *primam* cum *quarta* conferant ; & *secundam* cum *tertia* , prout in eisdem insinuatur ; & quæ , instante frequentia , didicere , firmiter tenebunt ; & altioribus adhuc ditabuntur. Ex Hebraicis fontibus puras aquas haurire poterunt ; & connaturalem humanæ menti aviditatem abunde satiabunt. Nisi mea non fallit opinio , puto , per Grammaticam modo in lucem editam , in tuto conservari inter primæ , ac secundæ partis angustias compendiorum utilitatem ; necnon per tertiam & quartam obviam ire detrimento , tam communi quam extirpatu difficili , quod Grammaticæ nimis concisæ solent parturire.

Quia vero sub sole nullum viget , aut viguit umquam idioma , quod pro nationis indole , ac gustu peculiare sibi non adoptet loquendi phrasas , ne istis præsens defraudetur Grammatica , eisdem dicatur *quinta pars* , quippe quæ *Idiotismos* , *Hebraismosve* , quos frequens usus consecrare solet , & recenset , & revolvit.

Hæc sunt , quæ mecum diu perpensi , ut , si fieri posset , aliorum votis satisfacerem. Prout illa concepi , sedulo adimplere curavi. Bustorsium , Guarinum , Schultentium , quos veluti primipillos veneror , multis in locis , oblata opportunitate , totidem pene excipsi verbis. Glasfium , Noldium , Breitingerum , & quotquot ad manum habere potui , frequenter consulēbam ; quique non modicas attulere suppetias , ut incumbentem , instantemve Grammaticam in nationalium subsidium consarcinarem ac proventum. Utinam meis votis non desit eventus. Utinam labor , talem qualem pro publica utilitate subire suscepi , fructus , quos exopto , uberrimos colligat.

Etsi in methodu cum indivulsa comite claritudine pro viribus inhiavi semper , id tamen assecutum me profiteri non audeo ; nec feliciorē illis me puto , qui idem

ante navigarunt pelagus. Istorum labores, quamvis magna dignos veneratione, eruditione simul ac utilitate refertos, conspersos tamen passim obscuritatibus, non facile dissipandis, conspexi semper & conspicio. Quibus de caussis, multa, & gravi quidem correctione digna, in hoc opusculo offendent eruditi. Sed ingenuus lector id in probrum vertere non solet. Non enim omnia possumus omnes; nec inter mortales communem spirat aera, qui sit ex omni parte beatus. Hebraicum idioma per tot anfractus, interque tot lubricas vias discurret, ut illius tractatoribus difficile admodum sit, tutam semitam sine offendiculo ubique terere.

GRAMMATICÆ HEBRAICÆ

PARS PRIMA.

*Ubi in Compendio traduntur, quæ primis temporibus
memoriæ mandari debent.*

C A P. I.

De primariis elementis Hebraicæ Linguae.

MAGNAM terrarum orbis sibi utilitatem comparavit inventu literarum, sive characterum, quibus voces significantes confici potuissent. Mirabile istud artificium, natura ipsa impellente, invexerunt homines, tum ut cum absentibus commercium adinvicem frequentarent, cum ut res gestas, ne illas umquam oblitteraret ætas, posteritati mandarent. Unaquæque Natio Syllabum sibi confecit literarum, quæ totidem sunt elementa, ex quibus significantes voces coalescunt. Hebraicum Idioma viginti duo in suo Syllabo computat signa, quæ sequens offert Tabella. In prima collumna ad sinistram exprimitur literarum forma, ac figura. In secunda nomina, quibus unaquæque litera solet apud Hebræos nominari. In tertia Romana conspiciuntur Signa, cum quibus Hebraica permutantur. In quarta earundem literarum potestas apud Latinos. In quinta illarum valor quantum ad numericam supputationem. In sexta denique earundem literarum motio.

§. I.

De literis consonis.

<i>Fig.</i>	<i>Nomina.</i>		<i>Potestas.</i>		<i>Motio.</i>
א	אֵלֶף	Aleph	a	1	Movetur per spiritum valde tenuem
ב	בֵּית	Beth	b	2	Movetur sicut <i>b</i> apud latinos
ג	גִּימֵל	Gimel	g	3	Movetur sicut <i>g</i> ut <i>Gaspar</i>
ד	דָּלֶת	Daleth	d	4	Movetur sicut <i>d</i> ut <i>docuit</i>
ה	הָא	He	h	5	Movetur sicut <i>b</i> ut <i>homo</i>
ו	וָו	uau	v u	6	M. modo, ut <i>u</i> , modo ut <i>v</i> , modo ut <i>oau</i>
ז	זַיִן	Zain	z	7	Movetur sicut <i>z</i> , ut <i>zizania</i>
ח	חֵת	Cheth	ch	8	Movetur sicut χ apud Græcos
ט	טֵת	Teth	t	9	Movetur sicut <i>t</i> ut <i>templum</i>
י	יֹד	Iod	i	10	Movetur sicut <i>i</i> vocale
כ	כַּף	Kaph	k	20	Movetur sicut κ apud Græcos
ל	לָמֶד	Lamed	l	30	Movetur sicut <i>l</i> ut <i>lilia</i>
מ	מֶם	Mem	m	40	Movetur sicut <i>m</i> ut <i>Magister</i>
נ	נּוּן	Noun	n	50	Movetur sicut <i>n</i> ut <i>Natio</i>
ס	סָמֶךְ	Samek	f	60	Movetur sicut <i>f</i> ut <i>Sacerdos</i>
ע	עָו	Ain	a	70	Movetur spiritu valde aspero
פ	פֶּה	Phe	phe	80	Movetur sicut ϕ apud Græcos
צ	צַדִּי	Tzad	tz	90	Movetur per <i>tz</i> simul ut <i>tzanus</i>
ק	קוּף	Qoph	q	100	Movetur per <i>q</i> ut <i>quatuor</i>

Fig.	Nomina.		Potestas.		Motio.
ך	רֶשֶׁת	Resch	r	200	Movetur per <i>r</i> ut <i>Rex</i>
ש	שִׁיב	Schin	sch		Movetur per <i>sch</i> ut <i>Schisma</i>
ש	שִׁיב	Sin	f	300	Movetur per <i>s</i> ut <i>Sapiens</i>
ת	תֵּבַן	Thau	th	400	Movetur per <i>th</i> ut <i>Thebani</i>

2. Quinque ex istis literis consonis diversam solent formam induere, faciemque ostendere pro diverso, quem in qualibet dictione occupant, loco. Vel enim initium dictionis formant; vel in medio, aut in fine dictionis apparent. Si initiales fuerint, vel mediam occupaverint sedem, nunquam eandem exuunt vestem, nec variant vultum. Si vero dictionem claudant, illamque terminent, diversum offerunt aspectum, finalesque dicuntur; ut hoc veluti indiculo a seipsis discriminentur, quando alibi reperiuntur. Hujuscemodi literæ, quæ modo initiales, modo finales nuncupantur, ac pro diverso nomine diversam recipiunt formam, sunt *Kaph*, *Mem*, *Noun*, *Phe*, *Tzad*. Siqua ex his literis sit in initio, aut in medio dictionis, hanc intuentibus offert faciem: כ *Kaph*; מ *Mem*; נ *Noun*; פ *Phe*; צ *Tzad*. Si vero dictionem clauderit, hæc erit illius forma: ך *Kaph*; ם *Mem*; ן *Noun*; ף *Phe*; ץ *Tzad*. Ut uno comprehendantur intuitu, veluti se alternantes conscribi postulant.

Literæ initiales : כ. מ. נ. פ. צ.

Literæ finales : ך. ם. ן. ף. ץ.

Finales literæ etiam inserviunt ad complendam numericam supputandi rationem hoc modo:

Kaph finale ך. 500.
Mem finale ם. 600.

<i>Noun finale</i>	ן.	700.
<i>Phe finale</i>	ף.	800.
<i>Tzad finale</i>	ץ.	900.

Milliaria computantur per literas Syllabi secundum ordinem, & locum, quem in ipso occupant, superimpositis duabus lineis, ut hic visitur:

<i>Aleph</i>	א	1000.
<i>Beth</i>	ב	2000.
<i>Gimel</i>	ג	3000.
<i>Dalet</i>	ד	4000.
<i>He</i>	ה	5000. &c.

3. Non ferunt Hebræi, ut ultima lineæ dictio aliquam patiatur sectionem. Hujus rei gratia quinque literas per medium ita dilatare solent, ut finem lineæ una dictio ex integro compleat. Istiusmodi literæ ita extendi solent: א *aleph*: ב *he*: ג *lamed*: ד *mem*: ה *resch*: ו *thau*. Nulla ex cæteris literis extendi solet.

4. Motio literarum apud Hebræos tam diversa est, quam diversæ sunt Regiones, quas incolunt. Discrimen hac super re observatur magnum Rabinos inter Orientales ac Occidentales. Quinimo, & Occidentales ipsi tantum inter se differunt, ut adinvicem colloquentes, unusquisque vocem fratris sui non auscultet. Pro regionum, quas inhabitant, indole, diversam Hebraici sermonis offerunt motionem. Nihil hac super re certo definiri potest. Idcirco, Sapientum vestigia prementes motionem, quæ ipsis congruentior videtur, adoptabimus. Quia motio ista, ut plurimum, circa certas, determinatasque verfatur literas, istas solum indicabimus una cum motione, quæ congruentior videtur.

5. Sex in primis occurrunt literæ, quas offert dictio כַּפֶּתֶח־בְּגַד־ *begad-kephath*. id est: *beth*, *gimel*, *dalet*, *kaph*, *phe*, *thau*. Inter Hebræos aliter moventur literæ istæ, quando in eorum medio quoddam imprimitur punctum,

ctum, quod *dagesch* lene dicitur, ut ב, ג, ד, פ, ט, & aliter quando eodem destituuntur puncto, ut ב, ג, ד, פ, ט. Ab eunte prædicto puncto, quodammodo aspirantur prædictæ literæ; cum puncto vero asperius sonant, ab illisque removetur cujuslibet aspirationis umbra. Hinc, ב sonum excitat nostri *b*; ג nostri *g*; ד nostri *d*; כ Græcorum *k*; פ nostri *p*; ט nostri *t*. Per discessum prædicti puncti singulæ aspirantur, illarumque motio ita exprimi potest; ב per *bb*; vel potius per *v*; ג per *gb*; ד per *db*; כ per *kb*; פ per φ Græcorum; ט per *tb*. Non defunt qui huic diversæ motioni ob impressum punctum repugnant; & quantum ad פ congruentius videtur, ubique moveri debere adinstar φ Græcorum, quod non obscure indicat D. Hieronymus, quando Hebræorum Syllabum destitui insinuat litera *p*.

6. Litera ו *uau* respondet aliquando Latinorum *v* sonanti, aliquando *u* vocali. Motionem *u* vocalis adoptamus. Siqui tamen illud ו movere voluerint per *uau*, non contradicimus. Suspiciamus equidem hanc motionem potius convenire cum Rabinis Orientalibus.

7. Litera ח, quemadmodum cæteræ guturales, admodum difficilis est motionis. Sunt qui per duplex *bb*, sunt qui per *cb* se expediunt. Alii leve agnoscunt discrimen inter ח & ה. Mihi videtur sonum literæ ח aliquantum accedere ad vocem emissam ab homine valde fatigato.

8. Inter literas sonantes quædam inter se tam affines sunt, ut vix secerni possint. Nisi discrimen istud (tale quale interjacet) serio perpendatur, inter vepres volutabimus. Curent linguæ Sanctæ studiosi discrimen istud probe calere. En literæ, quæ ob figuræ similitudinem confundi possunt.

ב *beth*. & כ *kaph*; Discrimen conspicitur in angulis, quos utraque litera format. Ad angulos obtulos declinat litera ב; dum rectos æmulatur litera כ *beth*.

ג *gimel*, & נ *noun*. Latus perpendiculare lineam attingit inferne, ibique cum latere transversali conjungitur, ut eformet literam נ *noun*. Aliter evenit in ג

gimel ubi latus perpendiculare, & aliquantulum infra lineam descendit, & a latere inferno transversali segregari luctatur.

‫ד‬ *daletb*, ‫ר‬ *resch*, & ‫כ‬ *kaph finale*. *Daletb* & *kaph* angulum eformant rectum; sed latus perpendiculare protenditur infra lineam in *kaph finali*; sistit vero in eadem linea, nec ultra procedit in litera ‫ד‬ *daletb*. Angulus obtusus inter latus transversale, & perpendiculare fecernit literam ‫ד‬ *daletb* a litera ‫ר‬ *resch*.

‫ה‬, ‫ה‬, & ‫ת‬. Quicumque sedulo animadverterit sinistrum latus a superiori disjunctum in litera ‫ה‬ *he*, conjunctum vero in litera ‫ת‬ *chetb*, nunquam has literas confundet.

‫ז‬ *zain*, & ‫ן‬ *noun finale*. Latus perpendiculare in una & altera litera ducitur a superiori; sed a medio superioris, aliquantulum inclinati in ‫ז‬ *zain*; & ab ejusdem extremitate dextera, nec sistens in scripturæ linea, sed ulterius deorsum descendens, in ‫ן‬ *noun finali*.

‫י‬ *iod*, & ‫ו‬ *uau*. Parum aut nihil inter se cohærent literæ istæ. *Iod* adinstar virgulæ ‫י‬ a summo usque ad dimidium lineæ descendit; *uau* ‫ו‬ vero a dextera extremitate superioris lateris ducit latus perpendiculare usque ad lineam scriptam.

‫מ‬ *mem*, & ‫ם‬ *samech*. Literæ istæ per id inter se differunt, quod ‫ם‬ *samech* ad aliqualem rotunditatem dextrum inclinet latus, præcipue circa partem inferiorem; minime vero litera ‫מ‬ *mem*.

‫א‬ *ain*, & ‫צ‬ *tzad finale*. Discrimen intuentibus offertur tam in latere dextro, quam in sinistro. Latus dextrum descendens versus sinistram plagam, concurrensque cum latere sinistro, perficit literam ‫א‬ *ain*; ex opposito contingit in ‫צ‬ *tzad*, in quo sinistrum latus, perpendiculariter descendens, concurrat cum latere dextro, oblique vergente versus plagam sinistram.

Tabella literarum similium.

ב <i>Beth.</i>	ד <i>Daleth.</i>	מ <i>Mem.</i>
כ <i>Kaph.</i>	ר <i>Resch.</i>	נ <i>Mem.</i>
ג <i>Gimel.</i>	ך <i>Kaph fin.</i>	ס <i>Samech.</i>
נ <i>Noun.</i>	ו <i>Uau.</i>	
ה <i>He.</i>	ז <i>Zain.</i>	
ח <i>Cheth.</i>	ן <i>Noun fin.</i>	
ת <i>Thau.</i>		

§. II.

De divisione literarum.

Sua non destituitur utilitate literarum divisio, quæ in usu est apud Hebræos. Organi respectu, quod præcipue motionibus inservit, solent dispertiri. Hinc, aliæ dicuntur *gutturis*; aliæ *linguæ*; aliæ *palati*; aliæ *dentium*; *labiorum* aliæ. Literis istis illud inest proprium, quod transmutationem inducit inter literas homogenias, sive ejusdem organi; ratione cujus una sæpe numero loco alterius venit, ut ו pro מ; ח pro ת.

2. Inter literas istas prius considerari merentur illæ, quæ cum gutturis hiatu eformantur, gutturales nuncupantur. Quatuor computantur; videlicet א *aleph*; ה *He*; ח *Cheth*; ו *ain*. Arduæ admodum sunt motionis; quædam

dam lenius, quædam asperius sonant. Spiritus valde tenuis excitatur per א; aliquantulum asper per ה; paulo asperior per ח; & asperrimus per ע; veluti si spiritus circa gutturis initium excitetur pro א; circa medium gutturis pro ח; circa fundum œsophagi pro ה; ac agentibus pulmonibus pro ע. Homo plus minusve fatigatus spiritum prædictarum literarum proprium excitabit. Propter arduam, quam literæ istæ secum ferunt, inflexionem, a seipsis expungunt & *dagesch*, & *scheva*.

3. Literæ, quæ ad linguæ organum pertinent, in hac continentur dictione: דַּלְתָּן דַּתְּלָנָתְּ *datlanath*. Sunt equidem *daleth*, *teth*, *lamed*, *noun*, *thau*. Linguæ cuspide fundum dentis percutiente, uniuscujusque ex istis literis formatur inflexio; cujus gratia, literæ dicuntur linguæ.

4. In hac vocula גִּיקָאֵק *gikaq* quatuor reperiuntur literæ; *gimel*, *iod*, *kaph*, & *qoph*, quæ cum linguæ apulsu ad palatum sonent, literæ *palati* nuncupantur.

5. Item, vox isthæc זִיִּזְרָשׁ *zistzeraesch* quinque continet literas *zain*, *samech*, *tzad*, *resch*, *schin*. Ut istarum sonus, veluti sibilando, exterius profiliat, multum conducunt dentes; idcirco literæ dentium appellantur.

6. Tandem, literæ *beth*, *uau*, *mêm*, & *phe*, in hac voce בּוּמָפּ *boumaph* contentæ, labiales dicuntur, eo quod sine labiorum pressione formari nequeant. Coniunctio ו *uau*, quando aliquam ex labialibus præcedit, non solet *schævari*; sed pro (:) *schevate* recipit *schoureq*, quod vim vocælis longæ retinere non potest.

7. Ultra divisiones secundum organorum ordinem, solent etiam distribui in *mobilis*, *quiescentes*, *radicales*, & *servientes*. *Mobilis* illæ sunt, quæ & moventur, & agente locutionis organo, exterius sonant, quales sunt omnes sonantes, vel ut dicitur consonæ, exceptis *quiescentibus*. Literæ, quæ *quiescentes* dicuntur, sunt quatuor, videlicet א *aleph*, ה *He*, ו *uau*, י *iod*; quæ in hac continentur voce אֵהוּי *ehewi*. Dicuntur quiescentes, quia

quia dum quiescunt, nullibi sonant, nec illarum, ac si penitus abiissent, ulla inter inflectendum fit mentio. Literæ א & ה fere semper ubique quiescunt. Reliquæ duæ ו *uau*, & י *iod* aliquando moventur, quiescunt aliquando. *Vid. P. 4. Cap. I. §. 2.*

Litera ו *uau* perpetuo quiescit, si afficiatur aut *schoureq* ut בּוּ *bou*, aut *cholem* ut בּוֹ *bó*; in quibus vocalis literæ ו *uau*, ac si penitus abesset, nulla mentio, nullus excitatur sonus. Cum cæteris vocalibus movetur adinstar *u* vocalis, ut הַיִּשְׁבֵּב *hiuascheb habitari*; & eodem fere modo cum cæteris vocalibus, inspecta semper cujusque vocalis indole. Quando litera ו *uau* dictionem terminat, clauditque, quandam diphtongum format cum præcedenti vocali, si hæc fuerit (ַ) (ֶ) (ֹ) aut (ֻ), hoc est *gametz*, *phathach*, *tzere*, aut *chireq*. En exempla דְּבָרָיו *debarau verba ejus*; פִּיו *piu os ejus*; קָו *qau linea*; שְׁלֵו *schaleu quietus*. In quibus, ut visitur, litera ו *uau* diphtongum format cum præcedenti vocali. *Vid. P. 4. Cap. I. §. 2.*

Litera י *iod*, si illam præcedat (ַ) (ֶ) aut (ֹ), nullum ex se emittit sonum, sed perpetuo quiescit, ut דִּבְרֵי *dibre verba*; דְּבָרַי *debari verbum mei*; דִּבְרֵיהֶם *dibrehem verba illorum*; דְּבָרֶיהָ *debareha verba ejus*. Quibus in exemplis litera י *iod* quacunque spoliatur motione, propterea quod aliqua præcedat ex prædictis vocalibus. *Vid. P. 4. Cap. I. §. 2.* Cum quacunque alia ex cæteris vocalibus movetur, י *iod* adinstar *i* latini, ut יִמְסֹר *iimsor tradet ille*; יִמְסֵר *iemaser tradet ille*; יִמְסִיר *iamsir tradere faciet*; יִמְסָר *iomsar tradi factus erit*; יֹשֵׁב *iuschab sedere factus est*; יֹשֵׁב *iuschab constitutus est*; בַּיִת *baith domus*. Quibus in exemplis movetur, י *iod* adinstar *i* vocalis. Quando sub י *iod* reperitur (ַ), constituit vocalem *i* sed correptam; si vero (ֶ) præcedat literam י *iod*, tunc eadem litera י & quiescit, & progignit vocalem *i* sed productam.

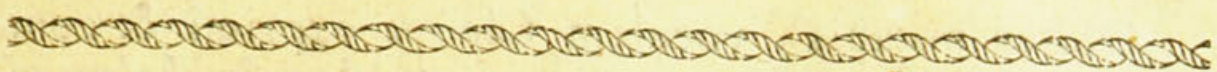
Quando litera י *iod* est ultima dictionis sonans, vel ut dicitur consona, si ipsam præcedat (ֶ) (ֹ) (ֻ) aut

(י) cum iisdem coalescit in diphtongos *ai*, *oi*, *ui*, ut דְּבַרַּי *debarai verba mei*; אֲדֹנָי *adonai Dominus*; גַּלְיָי *galui revelatus est*, גּוֹי *goi gens*. Quando ultima dictionis fuerit litera ו *uau*, ut adfixum tertiæ personæ, tunc litera י *iod* præcedens ipsum ו *uau*, in numero multitudinis nominum, quiescit sub (׀) literæ præcedentis, ut דְּבַרָּו *debarau verba illius*. Vid. P. 4. Cap. 1. §. 2.

Litera ׀ & ׀ fere semper quiescunt, ut בָּרָא *bara*, & non *baraa*, creavit; גָּלָה *galah*, & non *galaha* revelavit; צָמָה *tzame*, & non *tzamea* sitivit. Si litera ׀ in sui ventre obtulerit punctum, quod *mappik* dicitur, tunc moveri debet, ut גָּבֹהַ *gaboah* & non *gaboh* altitudo; דְּבַרָּהָ *debaraha* & non *debarah* verbum ejus. Cætera, quæ literas quiescentes spectant, vid. P. 4. Cap. 1. §. 2.

8. Ultima tandem literarum divisio partitur in literas *radicales*, & *servientes*. Radicales ad rei substantiam, quæ *Radix* nuncupatur, pertinent, & nunquam serviunt, nec fervire possunt. *Servientes* vero, quando radicem non intrant, simpliciter serviunt, nec ad rei substantiam pertinent. Ex sonantibus undecim sunt *radicales*, quæ nunquam fervire possunt; & totidem sunt *servientes*. Radicales in hac continentur sententia טִפְסַרְ חָג זָע *tiphsar chag za*, *tzedeq Princeps tripudiavit*, conturbata est justitia; ubi literæ ט, פ, ס, ר, ח, ג, ז, ע, צ, ד, ק, utpote *radicales*, adumbrantur. Vid. infra defn. 4. 5. & P. 4. Cap. 1. §. 1. per totum.

Sententia מֹשֶׁה כָּתַב אֵלֵינוּ *Moscheh kathab elenou Moyse scripsit ad nos*, exhibet literas *servientes*; sunt equidem מ, ש, ה, כ, ת, ב, א, ל, י, נ, ו. Ad quid interservient literæ istæ, vid. P. 4. Cap. 1. §. 2. per totum.

C A P. II.

De vocalibus.

L Iteræ fonantes absque vocalium subsidio nullum per se queunt excitare sonum. Olim in Hebræorum Syllabo nullæ deprehendebantur vocales. Vocum motio, ac fonantium inflexio a sola pendeat traditione. In pessum brevi abiret traditio ista, disperso populo, atque commisto cum cæteris orbis nationibus, nisi Sapientes Tyberiadis communi consilio vocales in Syllabum induxissent; quarum inventu vetusta traditio a temporum injuriis servatur illæsa. Ne vero Sacro textui aliquid de novo videretur intrudi, quædam pro vocalibus confarcinarunt puncta, quæ jam supra, jam infra fonantes scripta, earundem vetustam servarent motionem. Unicuique puncto, pro suo genio, nomen imposuere. Itaque, apud Hebræos aliæ sunt vocales productæ, aliæ correptæ, & aliæ correptissimæ.

§. I.

De vocalibus productis.

Fig.	Nomina.	Potestas.	Motio.
·	קָמֶץ	Qametz	á. crassum בַּ ba
··	צֶרֶךְ	Tzeré ..	e. apertum בֵּ be
·	חִירֵק גָּדוֹל	Chireq gadol	i. magnum בִּי bi
ו	חֹלֶם	Cholem ..	ó. apertum בּוּ bó
ו	שׁוּרֵק	Schoureq	u. vel ou בּוּ bu, vel bou

Obiter notabis, vocalem *Cholem* exprimi & cum ו *uau*, ei superimposito puncto, ut בּוּ *bo*, & *cholem plenum* dicitur; & absque ו *uau*, imposito puncto supra sonantem, ut בּו *bo*, & *cholem deficiens* nuncupatur. Si litera װ destituta sit puncto in cornu sinistro, tunc quod in dextro est, & literam װ ventitat per *sch*, & præcedentem sonantem, si vocali sit destituta, movere facit per *cholem deficiens*, ut בּשׁ *bosch erubescere*. Punctum in cornu sinistro, si non sequatur vocalis, erit *cholem*, sub quo inflectitur litera װ, ut שׁוּר *schor cane*, שׁוּר *for dominare*. Cætera, quæ concernunt *cholem tam deficiens, quam plenum*, vid. P. 4. Cap. 3. §. 5.

§. II.

De vocalibus correptis, & rapidissimis.

-	פְּתַח	<i>Phathach</i>	<i>a. apertum</i>	בּוּ <i>ba</i>
-	סֶגוּל	<i>Segol</i>	<i>e. correptum</i>	בֶּֿ <i>be</i>
-	חִירִיק קָטוֹן	<i>Chireq qaton</i>	<i>i. parvum</i>	בִּיֿ <i>bi</i>
-	קָמֶץ חָטוּף	<i>Qametz chatbuph</i>	<i>o. correptum</i>	בּוֹֿ <i>bó</i>
-	קִבּוּץ	<i>Qibutz</i>	<i>u. correptum</i>	בּוּֿ <i>bu</i>

Vocales rapidissimæ.

-	שְׁוָה	<i>Scheva</i>	<i>e. rapidum</i>	בֶּֿ <i>be</i>
-	חֲתַף פְּתַח	<i>Chatbeph phatha</i>	<i>á. rapidum</i>	בּוּֿ <i>ba</i>
-	חֲתַף סֶגוּל	<i>Chateph segol</i>	<i>e. rapidum</i>	בֶּֿֿ <i>be</i>
-	חֲתַף קָמֶץ חָטוּף	<i>Chateph qametz chatbuph</i>	<i>o. rapidum</i>	בּוֹֿֿ <i>bo</i>

Vocales istæ ideo rapidissimæ dicuntur, quia perniciosissimo organi pulsu vix sonare percipiuntur, veluti cum dico *transeo*, ubi litera *n* rapido organi motu vibrata, fo-

sonare constringitur adinstar *schevatis* Hebræorum. Ex his vocalibus una solum est (:) *scheva* simplex; cæteræ dicuntur *schevata* composita, quia componuntur ex *schevate* simplici, & vocali brevi. Hæc *schevata* composita introducta fuerunt in beneficium gutturalium, quæ cum a se expungant *scheva* simplex ob arduam sui motionem, loco ipsius recipiunt *scheva* compositum. Cætera huc spectantia, *vid. P. 4. Cap. 3. §. 2. n. 6. & §. 3.*

2. Hebræorum (:) *scheva* simplex non semper movetur, sed quiescit aliquando, diciturque *mutum*. Dum movetur, sonantem, cui subscribitur, ad sequentem vocalem defert; nobisque suppeditat Syllabæ initium, ut פִּקְדִים *pho-qedim*, & non *phoq-dim visitantes*. Quando quiescit, & Syllabam claudit, & sonantem retrahit ad præcedentem vocalem, ut פִּקְדָּתָהּ *phaqad-thab*, & non *phaqa-dethab visitasti*. Quæ huc desiderantur, *vid. P. 4. Cap. 3. §. 2.*

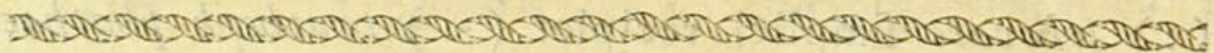
3. Movetur (:) *scheva* simplex, & quidem rapido, in principio dictionis; in medio etiam movetur, si præcedat aliud (:) *scheva*; vel substernetur literæ *dageschatæ*. Si initio dictionis *scheva* (:) simplex concurrat cum alio (:) *schevate*, quod prius est vertitur in () *chireq* propter concursum alterius; ut דְּבָרַי pro דְּבָרַי *verba*. Si initialis litera fuerit aliqua ex gutturalibus, pro (:) *schevate* simplici recipiet (-:) *chatheph phathach* loco () *chireq*, ut חֲפִצֵיהֶם pro חֲפִצֵיהֶם vel potius pro חֲפִצֵיהֶם *voluntates illorum*. Quia gutturales a se expungunt (:) *scheva* simplex, loco ipsius recipiunt aliquod ex *schevatibus* compositis, qualia sunt *chatheph-phathach*, *chatheph-segol*, *chatheph-gametz-chathuph*. *Vid. P. 4. Cap. 3. §. 3.*

4. Præterire hîc non possumus, singulas vocales, quæcumque ipsæ sint, non intra textum, sed infra sonantes sedem occupare debere. Unum *cholem*, & unum *schoureq* ab hac regula declinat. *Cholem*, sive plenum ipsum sit, sive deficiens, ubique superimponitur literæ; *schoureq* vero secum semper trahit literam *uau*, in cujus ventre imprimitur.

5. Quia

5. Quia *qametz-chatbuph* jam hanc () ostendit faciem, jam hanc (׃), quantum ad istos aspectus confunditur & cum () *qametz* magno, & cum (׃) *chatbeph-qametz-chatbuph*. Confusio ista penitus dissipatur, serio perpenſa ſequenti litera. Si poſt () ſequatur (׃) *ſcheva*; vel hæc forma (׃) aut (-׃); vel accentus *makaph*, vel litera *dageſchata*, lege *o* correptum, & non *a* productum. Eſt equidem *qametz-chatbuph*, & non *qametz magnum*.

Si poſt hanc formam (׃) ſequatur (׃) *ſcheva*, vel *dageſch* alperum, erit etiam *o* correptum, id eſt *qametz-chatbuph*, & non *chatbeph-qametz-chatbuph*. Quando hæc forma (׃) reperitur ſub litera guturali, nec ſequitur *dageſch* forte, nec aliquod ex *ſchevatibus*, abſque errandi periculo lege *o* rapidiſſimum, & non *o* correptum; eſt equidem *chatbeph-qametz-chatbuph*, & non *qametz-chatbuph*. Regula pro discrimine inter prædictas vocales ab eo derivatur, quod vocalis rapidiſſima nunquam poſt ſe deferat aut *dageſch* forte, aut (׃) *ſcheva*. Idcirco, quotieſcumque poſt (׃) ſequitur *dageſch*, aut (׃) *ſcheva*, illud (׃) erit *o* correptum, id eſt *qametz-chatbuph*. Quæ huc deſiderari poſſunt, uberius, prout opus fuerit, reperiri poterunt, P. 4. Cap. 3. §. 4. per totum.

C A P III.

De modo legendi apud Hebræos.

Vocales ſive infra, ſive ſupra ſonantes inſcribantur, nunquam ſonantes ipſas præcedunt, ſed inter inflectendum eaſdem ſubſequuntur, ut *בָּבָא*, & non *ab*; *תְּזַדֵּק* *tzedeq*, & non *etzedq* *juſtitia*. Ab hac regula excipitur *phathach raphum*, quod ante, & non poſt, ׀ & ׀ finales moveri debet, ut *רוּחַ* *rouach* & non *roucha* *ſpiritus*. Iſtud *phathach raphum* eſt loco

(׃)

(:) *schevatis*, quod sub singulis literis finalibus subintelligitur.

Artificium legendi apud Hæbræos in eo consistit, ut non a sinistra versus dexteram, sicut in usu est apud occidentales nationes, sed a dextra versus sinistram singulas cum suis vocalibus perstringat literas. En exemplum ex *Cap. I. Genes.*

&	coelum	Deus	creavit in principio		
<i>ueeth</i>	<i>haschamaim</i>	<i>eth</i>	<i>Elohim</i>	<i>bara</i>	<i>bereschith</i>
וְאֵת	הַשָּׁמַיִם	אֵת	אֱלֹהִים	בָּרָא	בְּרֵאשִׁית
&	vacuitas	inanitas	erat	et terra	terram
<i>uabohou</i>	<i>thobou</i>	<i>haiethab</i>	<i>uebaaretz</i>	<i>haaretz</i>	
	וְבֵהוּ	תְּהוּ	הָיְתָה	וְהָאָרֶץ	הָאָרֶץ :
Dei	& spiritus	abyssi	facies	supra	& tenebræ
<i>Elohim</i>	<i>uerouach</i>	<i>thehom</i>	<i>phene</i>	<i>al</i>	<i>uechoscbek</i>
אֱלֹהִים	וְרוּחַ	תְּהוֹם	פְּנֵי	עַל -	וְחֹשֶׁךְ
		aquarum	facies	super	movens se
		<i>hamaim</i>	<i>phene</i>	<i>al</i>	<i>meraschepbeth</i>
		הַמַּיִם :	פְּנֵי	עַל -	מְרַחֶפֶת

In laudato Geneseos loco veluti in speculo depictum conspicitur, quomodo legendi ordo incipit ab extremitate lineæ, & procedens inverso ordine a dextra versus sinistram progreditur. Quicumque prædictum exemplum serio fuerit contemplatus animo, tuto spatia-ri poterit per Hæbræorum campum.

CAP. IV.

Definitiones.

Quia in scribendi, & explicandi ordine multa obiter inferere opus est, quæ ut clarius, uberiusque expendantur, nec concisa patitur methodus, nec aliquando suffert scribendi ratio, illorum omnium naturam in antecessum præmittere judicavimus notionem, ne linguæ Sanctæ studiosi plus justo primordialibus detineantur, obscuritatibusve implicentur. Itaque:

I. *Dagesch* est punctum, quod in literæ ventre imprimitur, ut ב. Duplicis est generis; aliud asperum, & aliud lene. Asperum omnibus literis imprimitur exceptis gutturalibus, & ך *resch*. Lene vero tantum locum obtinet in literis בְּתָבֵת, quas roborando, ab illis removet cujuscumque aspirationis umbram. Quælibet ex prædictis literis recipit *dagesch* lene in principio dictionis; necnon in medio, si præcedat (:) *scheva quiescens*.

Dagesch asperum literam, cui inscribitur, geminat, ut בְּבֵרַךְ pro בֵּרַךְ *visitavit*. 2.º Est signum literæ absentis, quæ ante ipsum *dagesch* immediate apparere debet, ut בְּבֵית אָבִי *mibeth ab* pro בֵּית אָבִי *min beth ab de domo Patris*. Præpositio בְּ dum sequenti dictioni בֵּית conjungitur, suum deperdit *noun*, quod suppletur per *dagesch* asperum impressum sequenti literæ ב. 3.º Consignat illas verborum voces, in quibus secunda radicalis *dageschatur*, quales sunt *Pbiel*, *Phual*, & *Hithphael*, ut בְּבֵרַךְ in *Pbiel*, & בְּבֵרַךְ in *Hithphael* *visitavit*. 4.º Vim habet demonstrandi; hoc est, denotat literam ך præcedentem esse demonstrativam, ut בְּהוּאֵלֶּה *ille filius*. De utroque *dagesch* fusius agendum est, P. 4. Cap. 3. §. 6. fere per totum.

II. *Mappik*, cum punctum sit literæ ventri impressum,

sum, per id a *dagesch* secernitur, quod istud (gutturalibus, & *resch* exceptis) singulis sonantibus locum obtineat; non ita *mappik*, quod tantum imprimi potest in litera ם; & quidem solum quando movetur, vel adfixum est tertiæ personæ femineæ. Sunt qui suspicantur literam (׳) *iod* aliquando *mappikari*. Controversiam non dirimimus. *Vid. P. 4. Cap. 3. §. 6.*

III. Accentus sunt quædam lineolæ, vel puncta, aut signa, quæ vocales, quas afficiunt, acuunt. Propria ipsorum sedes est infra, aut supra vocales; ut *פִּבְּחָד* *phaqad* *visitavit*, ubi ultima vocalis (-) acuitur virtute accentus inferioris; sicut penultima in *מַיִם* *main* *aqua*. Accentus alii dicuntur Tonici, sive Grammatici; alii Euphonici, sive Rethorici. Tonici solum ultimam aut penultimam vocalem afficere possunt; Euphonici vero singulas, excepta ultima. Accentus duo Tonici in eadem voce non bene connectuntur. Si duo in eadem voce aliquando reperiantur accentus, solum qui est ultimus, erit Tonicus, posterior vero Euphonicus. Quando accentus Tonicus ultimam afficit vocalem, vox illa dicitur *Milra*, sive acuta; *Milel* vero, sive penacuta, si accentus perculuerit penultimam vocalem. Accentuum formam *vid. P. 4. Cap. 4. §. 1. & 2.*

Ex accentibus Tonicis hic solum consignamus *Silouq* (׃); *Athenach* (ֿ); *Rebbia* (ֿ); *Segoltha* (ֿ); *Sakeph-qaton* (ֿ); & *Sakeph-gadol* (ֿ). Accentus isti *pau-santes* dicuntur, quia, (ut dicitur) distinctioni inserviunt membrorum. Illorum primus *Silouq* (׃) est quædam lineola perpendicularis infra lineam. Secum semper ad finem portat duo puncta, quæ *Soph-phasouq*, id est *versus conclusio*, dicitur, quia sententiam claudit. Idcirco æquivalet puncto apud Latinos.

Secundus (ֿ) *Athenach* nominatur. Æquivalet duobus punctis. Tertius (ֿ) *Rebbia* dicitur. Est punctum literæ superimpositum. Discriminatur a vocali *Cholem*, quia ista ad latus; *Rebbia* vero in medio literæ, vel ad dextrum ejus latus inscribitur. Ejus potestas in di-

videndo periodos est punctum cum commate. Quartus (ֿ) *Segoltha*. Inversum *Segol* supra literam ejus commendat effigiem. Quintus (ֿ) *Saqeph-qaton*. Est (:) *Scheva*, sed literæ incumbens. Sextus (ֿ) *Saqeph-gadol*; quod supra literam inscribitur. Et quamvis duo sint puncta adinstar *Schevatis*; adtamen ad latus sinistrum semper secum portat lineolam quandam perpendicularem. Potestas trium accentuum posteriorum æquiparatur jam commati, jam puncto & commati. Quoad hæc accentuum munera, *vid. P. 4. Cap. 4. §. 1. & 2.* Aliud istorum accentuum officium est producere præcedentes vocales correptas, de qua re, *vid. P. 4. Cap. 7 §. 1.*

Ex accentibus Euphonicis duo nobis occurrunt *Metheg* scilicet, & *Makkaph*. *Metheg* (ֿ) est linea infra literam adinstar accentus *Silouq*, a quo secernitur per locum quem occupat. *Silouq* solum ferit ultimam, aut penultimam vocalem. *Metheg* vero quamcumque aliam, excepta ultima, ut *הַיְיָ הַיְיָ* fuit illa. Intervit accentus iste motioni, ut evadat jucundior; *vid. P. 4. Cap. 4. §. 3.*

Makkaph (si fortasse accentus est) est lineola horizontalis, quæ voces duas ita conjungit, ut veluti in unam coalescant. Sit in exemplum *כֹּל־יְמֵי* *kolieme*, & non *kol-iemè omnes dies*. Accentus iste corripit vocales productas, quæ ipsum præcedunt, ut *כֹּל־יְמֵי* *kolième*, & non *kalieme*. Cætera, quæ duos istos concernunt accentus, *vid. P. 4. Cap. 4. §. 3.*

IV. Literæ radicales illæ sunt, quæ radicem, sive substantiam cujuscumque vocabuli constituunt. Apud Hebræos nullum vocabulum (quoad substantiam) perficitur, nisi per tres literas, quæ radicales nuncupantur; ipsumque vocabulum, eisdem tantum literis constans, *Radix* dicitur. Lexica solum nobis obtrudunt literas radicales, sive radicem ipsam, ex qua derivata profluunt. Unde, sine prævia *radicalium* cujusque vocabuli notione, incassum quis adiret lexica. Radicales sunt numero undecim, videlicet א, ב, ג, ד, ה, ו, ז, ח, ט, י, כ. Literæ istæ ubicumque comparuerint, re-
ti-

tinendæ sunt tamquam vere radicales. Nunquam enim fervire possunt. Reliqua huc spectantia *vid. P. 4. Cap. 1. §. 1. & 2.*

V. Literæ fervientes, quia sæpenumero ad ornatum, aut ad formanda nomina, genera, numeros, personas, voces, & tempora inserviunt, rei substantiam non attingunt, nec radicem constituunt. Sunt itidem numero undecim, videlicet א, ב, ה, ו, י, ל, מ, נ, ש, ת. Etsi literæ istæ fervientes sint, adtamen nimis frequenter radican, radicemque ipsam complent, ac perficiunt. Omni dexteritate opus est, serio investigare quando *radicem* intrent, quandove sint pure fervientes. Si solum fervierint, amandari debent, ut in lexicis *radicem* detegamus. Sit in exemplum *הִפְקִדְתָּם inspicere fecistis.* Abire jussis fervientibus a fine ם, & ת, ut pote adformantibus secundæ personæ multitudinis, & a principio litera ה, quæ consignat vocem *Hiphil*, supersunt פִּקֵּד, quæ *radicem* ipsam nobis suppeditant. Illis tantum retentis, cæteris vero exclusis, Lexica pro radice offerunt verbum פִּקֵּד *inspexit, visitavit.* Quæ hic desunt *vid. P. 4. Cap. 1. §. 1. & 2. & Cap. 2.*

VI. Voces *segolatæ* sub duplici continentur genere. Aliæ *plene*, aliæ *semiplene segolatæ* dicuntur. Voces illæ, quæ sex dicuntur punctorum; quippe quæ tam ultimo, quam penultimo loco inscribunt (·), *plene segolatæ* nuncupantur, ac pertinent ad vocem *Milel*, sive penacutam, ut פִּוֹקֵּדֶת *visitans illa.* Si vero (·) solum ultimo loco comparuerit, erit *semiplene segolata* vox illa, nec semper pertinebit ad vocem *Milra*, sive acutam. Voces illæ, quæ pro (·) assumunt (-) aut () inter *segolatas* computantur, ut בֵּעַל pro בֵּעַל *Dominus*; בֵּית pro בֵּית *domus*; פֵּרִי pro פֵּרִי *fructus.* *Vid. P. 4. Cap. 5. §. 1. & 2. & Cap. 9. §. 4.*

VII. Vocalis alia *producta*, alia *correpta*, & alia *rapidissima.* Vocalis producta in sui motione duo infumit tempora; *correpta* unum tantum; *rapidissima* uno integro non indiget tempore ut moveri possit.

VIII. Syllaba alia est *pura*, *mista* alia. Apud Hebræos per unicum tantum tempus nunquam *Syllaba* absolvitur. Unde vocalis correpta absque ulteriori subsidio naturam Syllabæ complere non potest. Syllaba *pura* erit, si duobus tantum temporibus perficiatur; *mista* vero, si pluribus constet temporibus. Vocalis producta, si absque ulteriori respectu, cum sua sonante conferatur ut א, erit Syllaba *pura*, ac *producta*, quia solum duobus perficitur temporibus. In Syllaba *mista* jam tria, jam quatuor, & aliquando quinque ingrediuntur tempora. Sit in exemplum אָרָם *excelsus*. Est Syllaba *producta*, & simul *mista*, quippe quæ tria absolvit tempora. In vocali (א) cum sua sonante א duo includuntur tempora; tertium relucet in litera א, quæ sonat cum eodem (א). Si accentus eandem feriret vocalem, ut אָרָם, quartum accederet tempus; adeoque quatuor temporibus perficeretur Syllaba illa. Si præter ista, adsit etiam litera quiescens, confluit Syllaba quinque temporum, ut videtur in אָרָם *caput*, ubi vocalis *cholem* cum sonante א duo commendat tempora; cum quiescente א tria; cum accentu quatuor; & cum ו finali sonante sub eadem vocali *cholem*, quinque tempora. Quæ hic de temporibus dicta sunt, non ita accipi debent, quasi tempora ipsa sint completa. Norunt omnes, sonantes illas, quæ in sui motione (:) aut implicitum, aut expressum includunt, non insumere tempus integrum. Quæ modo diximus de vocali producta, extendi debent ad vocalem correptam, ut ipsa ad naturam Syllabæ ascendere possit. Tandem: Syllabæ initium frequenter suppeditat (:) *scheva mobile*; & finem (:) *scheva quiescens*. Ubicunque reperitur (:) *scheva mobile*, ibi agnosci debet Syllabæ initium; sicut ejusdem finis ubi (:) *scheva quiescens* locum obtinuerit. De cætero *vid. P. 4. Cap. 3. §. 2.*

IX. Particulæ aliæ dicuntur *adformantes*, *præformantes* aliæ. Adformantes sunt quædam literæ servientes, quæ post radicales accrescunt, ut forment nomina,

na,

aliquid formant, præcedunt radicales. Istarum munus, & officium est, nedum nomina componere; sed etiam designare diversas verborum voces, modos, tempora, genera, & participia. Sic, litera א *noun* præposita radicalibus, & aliquot componit nomina; & vocem *Niphal* in verbis designat; & in qualibet voce primam personam multitudinis in futuro. Litera ה voces *Hephil*, & *Hophal*; infinitum, imperativumque vocis *Niphal*; & aliquando nomina in nostri revocat memoriam. Particula ת sigillum est vocis *Hithphael*, & nominum, inde descendendum. Participiis vocis *Phiel*, & *Phual* præponitur litera מ ; & particula ת participio *Hithphael*. Literæ אנ & nomina componunt; & diversas verborum in futuris demonstrant personas. Præformantes istæ ratione muneris, quod exercent, longo distant intervallo ab aliis, quæ *Præfixæ* nuncupantur.

XIII. *Præfixæ* quædam dicuntur literæ, radicalibus præmissæ, cum quibus in unam vocem coalescunt; ut למי *quod mihi*; ubi litera מי , avulsa a relativo מי *qui quæ quod*, & præposita dativo pronominis primæ personæ, conficit vocem למי pro מי . Et sic de aliis bene multis.

XIV. *Adfixæ* sunt quædam particulæ a pronomibus, quoad utrumque genus, & numerum, extractæ, quæ post radicales apponuntur tum verbis, cum nominibus, ad exprimenda possessiva *meus*, *tuus*, *suus*, *noster*, *vester*; ut תורתך *verbum tuum*; ubi ך est *adfixum* secundæ personæ masculinæ. Cætera, *vid. P. 4. Cap. 5. §. 4.*

XV. *Prosthesis*, *Epenthesis*, & *Paragoge*. *Prostheticæ* illæ nuncupantur literæ, quæ extra ordinem a principio accedunt. *Epentheticæ* vero, quæ in medio vocis sine sufficienti ratione ingeruntur. Ad *prothesim* reducitur litera ה in vocabulo הקטן *catena*. Est nomen קטן , cui ut præponatur litera ה , nulla occurrit ratio. *Epenthesis* relucet in voce צוואר *collum*, ubi litera ו est *epenthetica*. Radix est צו *obsedit*, *arctavit*. Item, litera ד est

est epenthetica in voce עִמָּךְ *mecum*. Item, epenthetica est (י) in voce (Efr. 10. 16.) לְדַרוֹשׁ לְדַרוֹשׁ *ad inquirendum*. In bene multis Scripturæ locis reperitur Epentheticum jam א, jam ה, jam י jam ו

Paragogicæ literæ sunt ה, א, ו, י. Istæ literæ post radicales accrescunt, ut voces ornent, depulchrentque. Verbo: Literæ, quæ aliquando solent apparere, quin de ipsis aliqua ratio in Hebraicis Canonibus delitescat, proculdubio erunt, aut *paragogicæ*, aut *epentheticæ*, aut *prostheticæ* pro ratione sedis, quam occupaverint. Vid. P. 4. Cap. 1. §. 3.

XVI. קְרִי & כְּתִיב. Per *qeri* & *kethib* diversæ ejusdem textus insinuantur lectiones. *Qeri* idem est ac *lectio*, *kethib* vero idem ac *scriptio*. *Kethib* per signum quoddam intra textum designatur; *Qeri* vero per literam ק, vel aliam extra textum, ad marginem scilicet, vel infra paginam. Lectio per *Qeri* insinuata vocalibus destituitur; & sub illis vocalibus, quæ reperiuntur in כְּתִיב moveri debet. Exemplum: *Genes.* 24. 14. in textu reperitur כְּתִיב, & infra paginam קְרִי. En textus: הַנְּעִרָה; infra paginam הַכַּעֲרָה, quod legendum est הַנְּעִרָה *puella*. Variantium lectionum numerus adhuc non est accurate definitus. Arduum sane est definire, unde קְרִי dimanavit, & כְּתִיב

XVII. *Massora* a Rabinis quidam nuncupatur liber, qui doctrinam continet criticam circa Sacræ Scripturæ contextum. Dicitur liber iste *Massora* a verbo מָסַר *tradidit*, quasi sit traditio scriptis mandata circa doctrinam criticam. In hoc libro, ut ipsi aiunt, expenduntur versus, meditantur voces, examinantur literæ, omnia, etsi minima, ita rimantur, ut jure dici possit *sepimentum legis, & inviolatæ integritatis munimentum*. Opiniantur & ipsi, librum istum fuisse conscriptum a *Masorethis*, qui cæteros Rabinos anteibant sapientia; quique & Sæculo VI. puncta pro vocalibus Tyberide invexerunt.

XVIII. קַבָּלָה. Liber est alter, de quo commentantur

tur Rabini, in ipso contineri doctrinam a Maioribus ore tenus receptam. Derivatur nomen istud a verbo קָבַל *recepit*. Verba, literas cum fede quam occupant, vocales, puncta, accentus, imò & falacem Amanuensis manum, multiplici (& frequentius implicata) mystica significatione expendit liber iste, commendatque veluti totidem locupletata mysteriis a Moyse, & Prophetis ore, & non calamo edoctis. Quamplurimis scattet fabellis liber iste, quæ cum Rabinorum somniis sine injuria commutantur.

XIX. Quædam in sacro codice occurrunt literæ maiusculæ, quædam inversæ, suspensæ quædam. Præcipiti Amanuensis agente manu, id primò actum suspicantur Sapientes. *Qabalista*, in eas postea intendentes animum, veluti mysteriis plenissimas, illas venerare cœperunt.

XX. In sacris literis apparet aliquando circulus o jam supra, jam intra textum. Literæ superimpositus est כְּתִיב de quo supra. Intra textum vero dicitur פְּסֻקָה *phisga*, id est *cessatio*, sive *interruptio*. Videtur indicari per circulum istum sententiam quodammodo interruptam. In Massora 28 reperiuntur loca, quæ hoc circulo insigniuntur.

XXI. Passim in Scripturis occurrunt divisiones quædam, jam per פ, jam per ס designatas. In triplicata litera divisiones insinuantur maiores; & minores in simplici. Pro ratione literæ, quæ divisiones istas consignat, aliæ dicuntur *apertæ*, & aliæ *clausæ*. Istæ per literam ס; illæ vero per פ insinuantur. Apud Hebræos divisiones istæ dicuntur פְּרָשִׁיּוֹת *pheraschiot*, id est *expansiones* a verbo פָּרַשׁ *expandere*. Quæ incipiunt per literam פ dicuntur פְּרָשִׁיּוֹת פְּתוּחוֹת *pheraschiot pbethouchot* id est, *expansiones apertæ*, a verbo פָּתַח *aperire*. Quæ vero per literam ס, appellari consueverunt פְּרָשִׁיּוֹת סְתוּמוֹת id est, *expansiones clausæ, sigillatæ*, a verbo סָתַם *occlusit, sigillavit*.

Pentateuchus in LIV. *Pharaschas* dividitur, quæ
per

per Sabbata distributæ , ita populo exponebantur , ut singulis annis totus Pentateuchus abfolveretur. *Pharasc hæ* claufæ , ut quibusdam placet , folum per Sapientum manus evolvebantur. Unde , fectiones illæ , ut ipfi aiunt , indicabant , quæ populo , quæ ve folis Sapientibus per-
mitti poffent.

Fertur , lectionem iftarum *Pharasc harum* , regnante Antiocho Epiphane , Judæis , miseram tunc vitam agentibus , fuiffe interdictam. Ut hac fuper re aliquantum folarentur , aliquas lententias ex Prophetarum libris confarcinarunt , quæ fingulis Sabbatis poffent in memoriam revocare illa , quæ ex Pentateucho audire confueverant. Sententias iftas appellabant *הַפְּטוּתוֹת* *haphtharoth* id eft *laxationes* , *emiffiones* , *feparationes* a verbo *פָּטַר* *laxavit* , *feparavit*.

CAP. V.

De Pronomine , Demonstrativo , Relativo , & Interrogativo.

Pronomina , ficut apud Latinos , ita tria funt apud Hebræos ; pronomen fcilicet primæ , fecundæ , ac tertiæ perfonæ quoad utrumque genus , ac numerum : *ego* , *tu* , *ille* , *nos* , *vos* , *illi*.

§. I.

Pronomen primæ perfonæ.

Pronomen primæ perfonæ eft utriufque generis. Inflectitur per cafus fequenti modo.

Nom.	אֲנִי vel אֲנֹכִי	ani, vel anoki	Ego
Gen.	שְׁלִי	scheli	Mei
Dat.	לִי ..	li	Mibi
Acc.	אוֹתִי ..	othi	Me
Abl.	בְּמִנִּי ..	mini, meni, mimeni	A' me

Plurale. *Plural*

Nom.	בְּחַנּוּ אֲנַחְנוּ אֲנֵנוּ	anou, anachnou, nachnou	Nos
Gen.	שְׁלָנוּ	schelanou	Nostrum vel nostri
Dat.	לָנוּ	lanou * . * *	Nobis
Acc.	אוֹתָנוּ	othanou	Nos
Abl.	בְּמִנּוּ vel בְּמִנֵּנוּ	mimenou, mimenou	A' ab, ex, de nobis

Notabis obiter: pronomen primæ personæ pro singulari numero solum sub litera (א); & pro plurali sub particula נו delitescit. Literæ, quæ has præcedunt, aut sunt particulæ, aut præpositiones, quæ prædictos regunt casus. Ut pronomen istud munus peragat *adfixi*, si adfixum istud singulare sit, sola litera (א), quam aliquando præcedit נ *epentheticum*, accrescit post radicales; sicut particula נ, si adfixum sit numeri multitudinis, ut דְּבַרִּי *verbum mei*: דְּבַרֵּנוּ *verbum nostri*.

2. Pronomen secundæ personæ.

Pronomen istud secundæ personæ non utriusque est generis; sed pro quolibet genere diverse se gerit.

Genus masculinum.

Nom.	אַתָּה	Athab	Tu
Gen.	שְׁלֶךָ	Schelka .	Tui
Dat.	לְךָ & לָּכָה	Leka & lekab	Tibi
Acc.	אוֹתְךָ & אוֹתְכָה	Othka & othkab	Te
Abl.	מִמֶּךָ	Mimka	A, ab, ex, de te

Plurale.

Nom.	אַתֶּם	Athem	Vos
Gen.	שְׁלֵכֶם	Schelakem	Vestrü, vel vestri
Dat.	לְכֶם	Lakem	Vobis
Acc.	אוֹתְכֶם vel אוֹתְכֶם	Ethkem, vel othkem	Vos
Abl.	מִכֶּם vel מִמְכֶם	Mikem, vel mimkem	A, ab, ex, de vobis

Pronomen feminineum.

Nom.	אַתְּ vel. אַתִּי	Ath, vel Athi	Tu
Gen.	שְׁלֶךָ	Schelak	Tui
Dat.	לְךָ	Lak	Tibi
Acc.	אוֹתְךָ	Othak	Te
Abl.	מִמֶּךָ	Mimak .	A, ab, ex, de te

Plurale.

Nom.	אתו .	Athen	Vos
Gen.	שלכם .	Schelaken .	Vestrü, vel vestri
Dat.	לכם	Laken	Vobis
Acc.	אתכם vel אותכם	Ethken, vel othken	Vos
Abl.	מכם vel ממכם	Miken, vel mimken	A, ab, ex, de vobis

Nota: pro adfixo singulari istius pronominis masculi infervit particula ך, id est, litera כ cum (ך) in ventre. Pro adfixo vero multitudinis ejusdem pronominis usurpatur particula כם, ut דברך *verbum tui*; דברכם *verbum vestri*. Eadem litera כ cum (ך) *schevate* in ventre utitur pro adfixo singulari pronominis feminei; & pro adfixo plurali ejusdem pronominis adest particula ךו ut דברך *verbum tui*; דברכו *verbum vestri*.

3. Pronomen tertiæ personæ masculinæ.

Nom.	הוא .	Hou .	Ille
Gen.	שלו	Scheló	Illius
Dat.	לו	Ló . . .	Illi
Acc.	אותו	Othó .	Illum
Abl.	ממנו, מנהו, מנהו	Mimeno, minebau, minhou	A, ab, ex, de illo

Plurale.

Nom.	הֵם	Hem	Illi
Gen.	שֵׁלָהֶם	Schelabem	Illorum
Dat.	לָהֶם	Labem	Illis
Acc.	אוֹתָם vel אֹתָהֶם	Otham, vel othbhem	Illos
Abl.	מֵהֶם	Mehem	A, ab, ex, de illis

Pronomen tertiæ personæ femineæ.

Nom.	הִיא vel הִוא	Hi, vel Hiu	Illa
Gen.	שֵׁלָהּ	Schelab	Illius
Dat.	לָהּ	Lab	Illi
Acc.	אוֹתָהּ	Othab	Illam
Abl.	מִמֶּנָּה	Mimenab	A, ab, ex, de illa

Plurale.

Nom.	הֵן	Hen	Illæ
Gen.	שֵׁלָהֶן	Schelaben	Illarum
Dat.	לָהֶן	Laben	Illis
Acc.	אוֹתָן אוֹתָנָהּ אֹתָהֶן	Ethben, othnab, othan	Illas
Abl.	מֵהֶן	Mehen	A, ab, ex, de illis

Nota : Pro adfixo singulari pronominis masculi tertiæ personæ inserviunt particulae (ו) (הו) & (ה); pro adfixo vero plurali הם הם & ך, ut דבריו *verbum ejus*; מקנהו *possessio ejus*; סכה *tabernaculum ejus*; דברם *verbum illorum*; דבריהם *verba illorum*.

Pronomen feminine tertiæ personæ pro adfixo singulari offert particulas ך, ה, & נה; & pro adfixo plurali particulas הו, הו & ו; ut דברה *verbum ejus*; דבריה *verba illarum*; דבריהן *verba illarum*.

§. II.

De Demonstrativo.

PRonomina demonstrativa, quæ in usu sunt apud Hebræos, sunt sequentia: זה *zeb, hic, iste*; זו *zou* & זו *zò hic, iste, hæc, ista*: זאת *zoth hæc, ista*: אל *el, eleh hi, hæ, illi, ille*.

Demonstrativum זה *zeb hic, iste*, est utriusque numeri, sed generis tantum masculi. Eidem interdum præponitur articulus ה, ut ה זה *hic iste*. Epenteticum ל solet quandoque recipere, ut הלה. Abeunte, ut fieri solet, per apocopen ה finali, restat הלו *halaz hic iste*. Si etiam recedat articulus ה, remanet לו *laz hic iste*.

Demonstrativa זו *zob*, & זאת *zoth*, etsi generis feminei sint, pro utroque tamen inserviunt numero.

Denique, demonstrativa אל *el*, אלה *eleh* unum quidem, & alterum comprehendunt genus; sed solum nobis offerunt numerum multitudinis, *hi, hæ, illi, ille*.

§. III.

De Relativo.

UNum solum apud Hebræos Relativum reperitur. En ipsum אשר *ascher, qui, quæ, quod*. Inservit pro singulis generibus, numeris, & casibus. Non semel

mel usurpatur pro adverbiiis *quod*, *cum*, *quia*, *quando*.

Si per apheresim discedat litera initialis ׀, & per apocopen removeatur finalis ך *resch*, superstes tantum erit litera media ן. Ita cæteris ׀ןן spoliatum literis, media ן, quæ remanet, adhuc retinet Relativi naturam. Sub hoc aspectu semper conjungitur voci, quacum in unum coalescit; diciturque *Relativum conjunctum*. Hujus rei exemplum extat *Cant.* 1. 6. כַּרְמִי שְׁלִי *karmi scheli vinea mea, quæ mihi*. Illud ן, quod conficitur in voce שְׁלִי, est relatum ׀ןן. Ejus motio, quatenus *relativum*, est () cum *dagesch* impressio sequenti literæ. Quod si contingat abesse, non propterea compensatur. Pro () recipit aliquando (-), ut *Jud.* 5. 7. עַד שֶׁקָּמַתִּי *usquequo surrexi*; שְׁלֵמָה *quia ad quid?* Item, *Eccl.* 2. 22. pro () adest (:), ut שְׁהוּא עִמּוֹל *quo ipse laborat*. Et *Judic.* 6. 17. pro () inscribitur (׀), ut שְׁאַתָּה *qui tu*.

§. IV.

De Interrogativo.

Interrogativum aliud est personæ, & aliud rei. Personis pro utroque genere, & numero adaptatur interrogativum מִי *quis?* rei vero מַה מַה מַה *quid?* Pro interrogativo personæ exemplum sit מִי אַתָּה בְּנִי *quis tu fili mi?* מִי אַתְּ בִּתִּי *quæ tu filia mea?* Interrogativum istud *rem* interdum respicit ut *Genes.* 33. 8. מִי לְךָ כָּל - הַיְהוָה *quæ tibi tota acies hæc?* *Judic.* 9. 28. מִי שִׁכֶם *quæ est sichem*. Si interrogativum præcedat nomen substantivum, vel literam ל, inspirat possessionem, adeoque per casum gignendi verti debet: ut *Genes.* 32. 18. לְפָנַי לְמִי אַתָּה וְלְמִי אֱלֹהִים *cujus tu?* & *cujus sunt ista*, *quæ video ante te?*

Interrogativa מַה מַה מַה rebus deputantur. Utrumque genus comprehendunt, & numerum, ut מַה - תִּצְרֶה *quæ est forma ejus?* מַה - אֲנֹשׁ *quid est homo?* Quavis
in-

interrogativum מַה sequenti literæ soleat *dagesch* imprimere, istud adtamen non suppletur, siquando inde abfuerit.

Et rei, & personæ interrogativa a se interrogationem amandant, si sedem in sententiæ medio occupaverint, ut וְלֹא יָדַע מִי אִסְפַּסּוּ & *nescivit, quis congregans illa*: vel & *nescivit cui congregans*, (aut *cui congregabo*) *illa*.

Denique, si post interrogativum sequatur relativum ׀, deperdita penitus interrogandi vi, aptissime redditur per *id*, ut מַה - שֶׁהָיָה הוּא שֶׁיְהִיָּה *id quod fuit, ipsum est id quod erit*.

C A P. VI.

De Nomine.

Nomen apud Hebræos non est alterius naturæ atque apud cæteras orbis nationes. Aliud est substantivum, adjectivum aliud. Illud in oratione per se subsistit absque alicujus dependentia; quippe quod rei substantiam, prout in se est, concernit. Non ita *adjectivum*, cui proprium est non substantiam, sed qualitatem, eidem inhærentem, ostendere. Lapis, Spiritus, Angelus, quia substantiam exprimunt, non formam, non qualitatem inhærentem, substantiva sunt. Justus, Sapiens, in quibus Subjectum justitia, & sapientia informatum apparet, *Adjectiva* sunt. Apud Hebræos dicuntur Substantiva *nomina rei* שֵׁם הַדָּבָר; adjectiva vero *nomina formæ* שֵׁם תִּפְאֵר. Nimis frequenter adjectiva pro substantivis; substantiva pro adjectivis; concreta pro abstractis; abstracta pro concretis in usu sunt apud Hebræos. Sic equidem, טוֹב jam idem est ac *bonitas*; jam idem ac *bonum i*; jam idem ac *bonus, a, um*.